

การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม*

Phi-Fa Dance in Disease Treatment of the People in Phon Thong Sub-District, Chiang Yuen District, Maha Sarakham Province

พระธีรพงษ์ ธีรบุญโญ, สุวิน ทองปั้น และจักรพรรณ วงศ์พรวณ
Phra Teeraphong Therapayyo, Suwin Thongpan and Chakkapan Wongpornpawan
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Khon Kaen Campus, Thailand
Corresponding Author, E-mail: teerapong0563@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการรำผีฟ้าในการรักษาโรค 2) ศึกษาการรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง 3) วิเคราะห์การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. การรำผีฟ้าในการรักษาโรคเริ่มตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง ผีฟ้าคือ ผีที่มีอำนาจสูงสุดเป็นผู้ที่สามารถดับทุกข์เข็ญและสามารถช่วยมนุษย์ที่เดือดร้อนได้ ส่วนผีที่มาทำให้คนเจ็บป่วย คือ ผีบรรพบุรุษ ผีไร่ ผีนา เป็นต้น สำหรับสาเหตุการเจ็บป่วยเกิดจากการละเมิดต่อผี การรักษาโรคทำโดยการเชิญผีฟ้ามาสิงอยู่ในร่างทรงแล้วถามสาเหตุการเจ็บป่วยและวิธีการรักษา
2. การรำผีฟ้าในการรักษาโรคพบว่า ผู้ที่เจ็บป่วยไม่สามารถติดต่อกับผีที่มาทำให้เจ็บป่วยได้ จึงใช้หมอลำติดต่อสื่อสารแทน แต่หมอลำก็ไม่สามารถติดต่อกับผีตนนั้นได้โดยตรง หมอลำจึงติดต่อผ่านผีฟ้า สำหรับการรักษาผู้เจ็บป่วยทำโดยการเชิญผีฟ้ามาสิงอยู่ในร่างทรงเพื่อที่จะถามว่าผีตนไหนมาทำให้เจ็บป่วยและจะให้ทำอย่างไรจึงจะหายเจ็บป่วย หลังจากนั้นผีฟ้าจะเรียกผีที่ทำให้คนเจ็บป่วยมาถามแล้วผีฟ้าจึงมาบอกกับหมอลำผีฟ้าอีกทีหนึ่ง

*ได้รับบทความ: 28 กุมภาพันธ์ 2565; แก้ไขบทความ: 22 ธันวาคม 2565; ตอรับตีพิมพ์: 26 ธันวาคม 2565
Received: February 28, 2022; Revised: December 22, 2022; Accepted: December 26, 2022

3. การรำผีฟ้าในการรักษาโรคในเชิงปรัชญาใน 3 มิติดังนี้ 1) อภิปรัชญา ถือว่าผีฟ้ามีอยู่จริงในสภาพจิต 2) ญาณวิทยา สามารถรู้การมีอยู่ของผีฟ้าผ่านร่างทรง 3) จริยศาสตร์ ความเชื่อการมีอยู่ของผีฟ้านำไปสู่การสร้างศาลพระภูมิ การบูชา การบวงสรวง สุดท้ายนำไปสู่การปฏิบัติจนกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสานและชาวพนมทองมาถึงปัจจุบันนี้

คำสำคัญ: ผีฟ้า; การรำผีฟ้ารักษาโรค

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the Phi-Fa dance in the treatment of diseases; 2) to study the Phi-Fa dance in the treatment of people in Phon Thong Sub-district; 3) to analyze the Phi-Fa dance in the treatment of diseases of the Phon Thong Sub-district people. This study was carried out by means of the qualitative research. The obtained data were presented by Descriptive Analysis.

The research results were as follows:

1. The Phi-Fa dance in the treatment of disease started from Lan Xang Kingdom. Phi Fa is the ghost king with supreme authority. He is the one who can quench suffering and can help human beings who are in trouble. As for the ghosts that come to make people sick namely, ancestral spirits, Rai-ghosts and Na-ghosts etc. The cause of illness is infringements on ghosts. Healing is done by inviting the spirits to possess 'Rang-Throng' and ask about the cause of the illness and how to treat it.

2. The Phi-Fa dance in the treatment of diseases. People who are sick cannot communicate with the spirits that are causing them illness. Therefore, they use 'Mo Lam' to communicate instead but 'Mo Lam' is unable to contact that ghost directly. Mo Lam then contacted through Phi-Fa ghosts. For the treatment of the sick by inviting the ghost 'Phi-Fa' to possess in 'Rang Throng' in order to ask which ghosts cause sickness. After that, Phi-Fa will summon the ghost that makes the sick person to ask. Then, Phi-Fa will tell 'Mo Lam'.

3. The Phi-Fa dance in the treatment of diseases: there are philosophical dimensions as follows: 1) in the metaphysical dimension, it is considered that Phi-Fa actually exists in the mental state; 2) in the epistemological dimension, the existence of Phi-Fa can be known through Rang-Throng; 3) in ethical dimension, the belief in the existence of Phi-Fa

leads to the construction of the Phra-Phum Shrine, worship, sacrifice, and finally, it leads to practice until it has become the culture and tradition of the Isan people and the Phon Thong people to this day.

Keywords: Phi-Fa, Phi-Fa Dance in Disease Treatment

1. บทนำ

คนอีสานมีความเชื่อเรื่องวิญญาณ ภูตผีต่างๆ ซึ่งเป็นความเชื่อที่มีมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งเป็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อหลัก 3 ประการ คือ ศาสนาพุทธศาสนาพราหมณ์ และศาสนาผี โดยการแสดงออกผ่านการดำเนินชีวิตพิธีกรรมและจารีตประเพณีของชุมชนคนอีสาน มีความเชื่อเกี่ยวกับวิญญาณ และวิญญาณเป็นนามธรรมและเป็นสิ่งที่มีอยู่อีกมิติหนึ่งที่มนุษย์ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า แต่สามารถให้คนหรือโทษได้ มีทั้งดีและร้าย เช่น ผีปู่ย่าตายาย ผีเรือน ผีहां และในบางครั้งคำว่า ผี ก็ใช้เรียกคนที่ตายไปแล้ว (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542, หน้า 735) อย่างเช่นพระยาอนุมานราชชน ได้ให้นิยามความหมายของความเชื่อเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติว่าเป็นลัทธิผีสางเทวดา ซึ่งมนุษย์มีความเชื่อว่าคนหรือสิ่งอื่นที่มีชีวิตหรือไม่มีชีวิตก็ตาม ย่อมมีสิ่งหนึ่งที่มองไม่เห็นตัวสิ่งอยู่ สิ่งนี้เรียกกันว่า ผีหรือวิญญาณที่พัวพันกันใกล้ชิดแยกออกจากกันได้ยาก (พระยาอนุมานราชชน, 2515, หน้า 22)

คนอีสานส่วนใหญ่มีความเชื่อเรื่อง “ผีสางเทวดา” โดยมีศรัทธาต่อผีและเทวดา เป็นที่พึ่งพิงทางใจที่ได้สั่งสมสืบทอดกันมายาวนานนั้น คุณจะคงความขลังและศักดิ์สิทธิ์อยู่ไม่เสื่อมคลาย เมื่อได้พบเห็นชะตากรรมและพฤติกรรมของเพื่อนมนุษย์

ร่วมยุคสมัย ตลอดจนสิ่งร้าย สิ่งดีที่เข้ามาผูกพันกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของตน หรือบุคคลใกล้ชิดที่คุ้นเคย ตลอดจนปรากฏการณ์แวดล้อมที่บังเกิดขึ้นอยู่เนืองๆ เป็นต้นว่า เกิดเหตุเภทภัย เจ็บไข้ได้ป่วย น้ำท่วม ฝนแล้ง นาล่มหรือพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง เฉาก๊วย ก็ตามชาวอีสานเชื่อถือกันมาว่า สิ่งทั้งปวงดังกล่าวน่าจะเกิดมาจากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเหล่าผีสางเทวดาทั้งสิ้นที่บันดาลให้เป็นไป จึงควรต้องมีการอ่อนน้อม ขอความเมตตา โดยทำพิธีบวงสรวง บัดพลี เช่นสังเวย แกะเหล่าภูตผี วิญญาณ เทวดาทั้งหลาย ให้ช่วยขจัดปัดเป่าความเจ็บป่วยหรือทุกข์ยากเหล่านั้นให้หมดสิ้นไป พร้อมทั้งดูแลปกป้องคุ้มภัยตลอดจนอำนวยประโยชน์ทางเกษตรกรรมให้ได้ผลผลิตดียิ่งขึ้นไปอีก เนื่องมาจากชาวอีสานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพกสิกรรมเพาะปลูกข้าวเป็นปัจจัยหลัก (บุญยงค์ เกศเทศ, 2540, หน้า 6)

ด้วยเหตุดังกล่าว ชาวอีสานจึงต้องกราบไหว้เซ่นสรวงผีต่างๆ และเทวดาเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลในครัวเรือนเจ็บป่วยหรือตกทุกข์ได้ยากตลอดจนป้องกันไม่ให้ข้าวกล้าในนาเกิดภัยพิบัติถึงเสียหาย และเมื่อจะกระทำการใดๆ ก็มักนิยมนบนานบวงสรวงต่อผีสางเทวดาเป็นต้นว่า เมื่อผืนดินแห้งแล้งพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้งไม่อุดมสมบูรณ์หรือข้าวกล้าในนาขาดน้ำ จากคตินิยม

ความเชื่อเรื่อง “ผีสาธเทวดา” ดังกล่าว ก่อให้เกิด ประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีหลายลักษณะ เช่น มีประเพณีการถือผีดำ (ผีบรรพชน) ผีเสื้อเมือง (เทวดาประจำถิ่น) การเลี้ยงผีปู่ตาการบูชาผีแถน อันก่อให้เกิดพิธีกรรมบุญบังไฟ และการล่าผีฟ้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการรักษาโรคแบบดั้งเดิม เป็นต้น

การเจ็บป่วยในสมัยอดีตจึงเป็นการรักษา กันด้วยแพทย์แผนโบราณคือยาพื้นบ้านชาวอีสาน เชื่อว่ายาพื้นบ้านสามารถรักษาโรคได้ทางกาย ทุกอย่างถ้ารักษาด้วยยาพื้นบ้านไม่หายหรือบาง ท้องถิ่นไปรักษาแผนปัจจุบันแล้วไม่หายชาวบ้านว่า ต้องมีผีมาต้องจะต้องรักษาด้วยวิธีการพูดจา กับ ผีการรักษาอาการที่เกิดจากผีต้องมี 2 ทางคือการ อยู่กับธรรมเป็นการอาศัยธรรมเข้ามาขับไล่ผี ทุกอย่างทุกชนิดคือการปฏิบัติธรรมถือศีลมีมอ ธรรมเป็นผู้ดูแลรักษาหมอธรรมจะใช้ฝ้ายผูกแขน แล้วสวดมนต์เสกเป่าน้ำให้ดื่ม พร้อมทั้งพูดจาอบรม สั่งสอนต่าง ๆ นานาหมอธรรมที่มีอาคมแก่กล้ามีคน ยกย่องเชื่อถือมากๆ ก็รักษาได้ไม่ยากเพียงแต่ ว่าการอยู่กับธรรมค่อนข้างจะลำบากเรื่องข้อห้าม หรือที่ชาวอีสานเรียกว่าคะลารวมทั้งการประพฤติ ธรรมด้วย อีกอย่างหนึ่งคือ การอยู่กับผีโดยการล่า รักษาการอยู่กับผีเป็นวิธีการที่ชาวบ้านชอบมาก นอกจากจะได้มีการรวมญาติแล้วยังมีการร้องรำทำ เพลงกันสนุกสนานไปด้วยเรียกว่า “การล่าผีฟ้า”

ผีฟ้าเป็นตัวช่วยชาวบ้านในการติดต่อกับ พญาล้านในการทำนายทายทักและรักษาโรคภัยไข้ เจ็บต่างๆ โดยมีความเชื่อว่าโรคที่เกิดจากการ กระทำของภูติผีจะต้องรักษาด้วยการรำผีฟ้านั่นเอง การรำผีฟ้าต้องอาศัย “คนทรง” หรือ “นางทรง”

แม้ว่าชาวบ้านจะนิยมไปรักษาที่โรงพยาบาลและ ใช้ยาสมัยใหม่แต่ยาสมัยใหม่ก็รักษาได้ไม่หมดทุก โรคบางโรคหมอโรงพยาบาลเองก็ไม่อาจบอกได้ว่า คนไข้เป็นโรคอะไรคนไข้จึงมารักษาโดยการรำผีฟ้า (ยุทธภักดิ์ เตชะแก้ว, 2540, หน้า 3) ส่วนสาเหตุ ที่เกิดจากอำนาจเหนือธรรมชาตินั้นมีหลาย ประเภทเช่นการถูกผีทำการถูกคนทำด้วยวิธีทาง คาถาอาคมชะตาภูแห่งกรรมและการผิด ขนบธรรมเนียมประเพณี ฯลฯ ซึ่งต่างก็ทำให้เกิด โรคภัยไข้เจ็บตามความคิดความเชื่อของชาวบ้าน เมื่อมีเหตุเหล่านี้ผู้ป่วยต้องหาวิธีการรักษาพยาบาล ตามสาเหตุของโรคนั้น ชาวอีสานจะเชื่อถือศรัทธา “ผีฟ้า” ว่าสามารถที่จะบันดาลทุกสิ่งได้แม้แต่การ เกิดการตายของมนุษย์ตลอดจนเป็นผู้กำหนดโชค ชะตากรรมของมนุษย์ขณะที่มีชีวิตอยู่บนโลกและ เชื่อว่าผีบรรพชนกับผีฟ้ามีความสัมพันธ์กัน อย่างต่อเนื่อง กล่าวคือเชื่อว่ามนุษย์มีขวัญประจำ ตัวอยู่ทุกคนเมื่อตายลงขวัญจะออกจากร่างไปพบ บรรพชนและจะเดินทางไปยังเมืองฟ้าเพื่อให้ผีการ ทรงเจ้าเข้าผีนั้น มีวัตถุประสงค์อันหลากหลายหนึ่ง ในนั้นคือ เพื่อการรักษาโรคด้วยความหลากหลาย ของโลกทัศน์สุขภาพไทยที่ผสมผสานกันในชีวิตของ ผู้คนการรักษาโรคด้วยอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือ พลังอำนาจเหนือธรรมชาติจึงเป็นทางเลือกหนึ่ง ของการดูแลสุขภาพ

ชุมชนตำบลโพหนอง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดมหาสารคาม เป็นชุมชนหนึ่งที่เก่าแก่เริ่มก่อ ตั้งมากกว่า 150 ปีที่ผ่านมา ก็เป็นพื้นที่หนึ่งที่มีการ นับถือผีฟ้า โดยเชื่อว่า หากเกิดเหตุเภทภัย เจ็บไข้ ได้ป่วย น้ำท่วม ฝนแล้ง นาแล่มหรือพืชพันธุ์

ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง เเฉโรย ก็ตามชาวตำบล โพนทองเชื่อถือนันมาว่า สิ่งทั้งปวงดังกล่าวน่าจะ เกิดมาจากอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ของเหล่าผีสา งเทวดาทั้งสี่ที่บันดาลให้เป็นไป จึงควรต้องมีการ อ้อนวอน ขอความเมตตา โดยทำพิธีบวงสรวง บัดพลี เช่นสังเวย แก่เหล่าภูตผี วิญญาณ เทวดา ทั้งหลาย ให้ช่วยขจัดปัดเป่าความเจ็บป่วยหรือ ทุกข์ยากเหล่านั้นให้หมดสิ้นไป พร้อมทั้งดูแล ปกป้องคุ้มครองตลอดจนอำนวยความสะดวก ทาง เกษตรกรรมให้ได้ผลผลิตดียิ่งขึ้นไปอีก เนื่องมาจาก ชาวอีสานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตรเพาะ ปลูกข้าวเป็นปัจจัยหลักด้วยเหตุดังกล่าว ชาวอีสาน จึงต้องกราบไหว้เช่นสรวงผีต่างๆ และเทวดาเพื่อ ป้องกันไม่ให้บุคคลในครัวเรือนเจ็บป่วยหรือตกทุกข์ ภัยยาก ตลอดจนป้องกันไม่ให้ข้าวกล้าในนาเกิดภัย พิบัติถึงเสียหาย และเมื่อจะกระทำการใดๆ ก็มัก นิยมบนบานบวงสรวงต่อผีสา งเทวดาเป็นต้นว่า เมื่อผืนดินแห้งแล้งพืชพันธุ์ธัญญาหารเหี่ยวแห้ง ไม่อุดมสมบูรณ์หรือข้าวกล้าในนาขาดน้ำจาก คตินิยมความเชื่อเรื่อง “ผีสา งเทวดา” ดังกล่าว ก่อให้เกิดประเพณีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผีหลาย ลักษณะ เช่น มีประเพณีการถือ (ผีบรรพชน) ผีเสื้อ เมือง (เทวดาประจำถิ่น) การเลี้ยงผีปู่ตาการบูชา ผีแถนอันก่อให้เกิดพิธีกรรมบุญบั้งไฟ และการล่ำ ผีฟ้า ซึ่งเป็นพิธีกรรมในการรักษาโรคแบบดั้งเดิม ซึ่งอาการเจ็บป่วยที่จะให้ผีฟ้าช่วยรักษานั้นจะเป็น อาการเจ็บป่วยเป็นมานานรักษาอย่างไรก็ไม่หาย แม้แต่การเช่นไหว้ผีปู่ตาหรือทำพิธีกรรมอื่นๆ แล้ว ก็ยังไม่หายก็เชื่อว่าจะเกิดจากการล่องละเมียดผีหรือ ที่เรียกว่า “ผีดผี” จึงมีการลงโทษให้มอดเป็นไป

ต่างๆ จึงต้องใช้การล่ำผีฟ้ามารักษาซึ่งการเชิญผีฟ้า ลงมานั้นต้องอาศัยคนกลางที่จะช่วยให้เกิดการ สื่อสารระหว่างผีกับมนุษย์ได้คือร่างกายของคนทรง หรือหมอลำผีฟ้าบางแห่งก็เรียกว่าผีฟ้านางเทียม หรือบางแห่งก็เรียก ครูบา

หมอลำผีฟ้าจะเป็นผู้สื่อสารต่อรองกับผีฟ้า ผู้ป่วยไม่ได้เป็นผู้สื่อสารโดยตรงหมอลำผีฟ้าไม่ได้ รับรักษาทุกโรคแต่จะรับเฉพาะโรคที่เป็นจากการ ผิดผีจะรู้ได้ว่าผิดผีอย่างไรก็ต้องเข้าขั้นตอนของการ รักษาเริ่มด้วยการเชิญผีฟ้าลงมาเรียกว่า ล่ำเชิญจาก นั้นก็เป็นการล่ำส่ง บางทีก็เรียกว่า มาสอมาแหล่ง เป็นการวินิจฉัยว่ามีเหตุมาจากอะไรผีฟ้าจะบอกว่า ผู้ป่วยไปทำอะไรมาส่วนใหญ่เป็นเรื่องของการทำ ผิดฮึดคงทำให้ผีหรืออำนาจศักดิ์สิทธิ์มาลงโทษ ขั้นที่สองล่ำป่วยหรือล่ำรักษาเป็นขั้นตอนของการ รักษาการล่ำรักษาเป็นการขอขมาอ้อนวอนและต่อ รองการเช่นสังเวยต่างๆ เพื่อให้อำนาจศักดิ์สิทธิ์ พอใจบางแห่งมีการล่ำเอ็นขวัญ (เรียกขวัญ) ก่อน การรักษาบางแห่งก็หลังการรักษาและอาจมีล่ำส่ง สอนต่อจากล่ำป่วยเพื่อเป็นการสั่งสอนผู้ป่วยและ ญาติมิตรบางแห่งอาจจะมีพิธีตัดกรรมขั้นตอน สุดท้ายเป็นการล่ำส่งหรือแต่งส่งเพื่อส่งแถนหรือ ผีฟ้ากลับคืนฟ้าเป็นพิธีที่จัดเมื่อผู้ป่วยหาย ดังนั้น จึงทำให้เห็นว่าชาวตำบลโพนทองบางส่วนรักษา โรคด้วยการล่ำผีฟ้าที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบันนี้

จากประเด็นที่กล่าวมาเบื้องต้นนั้น ผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะทำการวิจัย การล่ำผีฟ้ารักษา โรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัด มหาสารคาม เพื่อให้ตอบโจทย์ในเชิงปรัชญาให้ ชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะอภิปรัชญา ญาณวิทยาและ

จริยศาสตร์เพื่อจะได้เป็นหลักฐานทางวิชาการต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรำผีฟ้าในการรักษาโรค
2. เพื่อศึกษาการรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพทองอำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม
3. เพื่อวิเคราะห์การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพทองอำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยดำเนินการวิจัยดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยแบ่งผู้ให้ข้อมูลหลักจำนวน 25 คน ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ประกอบการพิธีกรรม จำนวน 5 คน 2) กลุ่มผู้รักษาจำนวน 10 คน และ 3) กลุ่มผู้เข้าร่วมพิธี จำนวน 10 คน โดยพื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกพื้นที่ในการวิจัยได้แก่ตำบลโพทอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) และแบบสังเกต (Observation)

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสังเกต และการวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย

วิเคราะห์ข้อมูลวิธีการพรรณนาตามหลักอุปนัย

4. สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การรำผีฟ้ารักษาโรคของชาวตำบลโพทอง อำเภอยะยี่น จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงการสนทนากลุ่ม และการสังเกตพฤติกรรม แล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลสามารถสรุปผลการวิจัยได้ 3 ประเด็นดังนี้

1. การรำผีฟ้ารักษาโรคพบว่าการรักษาผู้เจ็บป่วยได้มีมาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านช้าง และยังมีการรักษาสืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้ ทั้งๆที่ปัจจุบันนี้มีความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและวิทยาศาสตร์การแพทย์ สำหรับการรำผีฟ้ารักษาโรคนั้นเกิดจาก 3 แนวคิด ดังนี้ 1) ความเชื่อดั้งเดิมของคนล้านช้างยุคแรกที่มีความเชื่อเรื่องผีหรือวิญญาณซึ่งเป็นผู้ที่ควบคุมชะตากรรมของสรรพสิ่งรวมทั้งมนุษย์ด้วย สามารถให้คุณและโทษได้ 2) แนวคิดยุคที่สองที่ศาสนาพราหมณ์เข้าสู่ดินแดนล้านช้างทำให้ชาวล้านช้างมีความเชื่อเรื่องพระพรหมเป็นผู้สร้างสรรพสิ่ง และ 3) แนวคิดยุคที่สามที่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ดินแดนล้านช้างทำให้ชาวล้านช้างมีความเชื่อเรื่องพระอินทร์และเทวดา ซึ่งทั้งสามแนวคิดนี้ได้หล่อหลอมลงมาเป็นความเชื่อเรื่องผีฟ้าพญาแถนของชาวล้านช้างและได้สืบทอดกันมาจนถึงชาวอีสานปัจจุบันนี้

ชาวอีสานมีความเชื่อว่า ผู้ที่เจ็บป่วยเกิดจากการกระทำของผีนั้นอาจจะเป็นผีบรรพบุรุษบ้าน ผีเรือน ผีไร่ ผีนา เป็นต้น ส่วนสาเหตุที่ผีทำให้เจ็บป่วยมาจากการกระทำผิดต่อผีหรือไปละเมิดต่อ

ผี เช่น พุดจาไม้ติตอผี ทำไร่ไถนาทับทางเดินผี สร้างบ้านเรือนทับที่อยู่ของผี เป็นต้น จึงทำให้ผีมาลงโทษด้วยการทำให้เจ็บป่วย สำหรับการป่วยที่เกิดจากการกระทำของผี จะไม่สามารถรักษาได้ด้วยแพทย์แผนปัจจุบัน ชาวล้านช้างและชาวอีสานจึงมีใช้วิธีการรักษาด้วยการรำผีฟ้าสำหรับการรักษาคนเจ็บป่วยด้วยการรำผีฟ้าทำโดยการเชิญผีฟ้าลงมาสิงสถิตอยู่ในร่างทรงแล้วร่างทรงจึงจะสามารถถามสาเหตุการเจ็บป่วยและวิธีการรักษา

2. การรำผีฟ้ารักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม พบว่า ชาวตำบลโพนทองมีความเชื่อว่าผีฟ้าเป็นผีสูงสุดซึ่งเป็นราชาของผีทั้งหลาย ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าผีฟ้าผีแกน หรือพญาแกน และผีฟ้าเป็นผู้ที่อำนาจที่ยิ่งใหญ่สามารถดับทุกข์เข็ญหรือทำลายอุปสรรคต่างๆ ได้และสามารถช่วยเหลือมนุษย์ที่เดือดร้อนได้ ส่วนผีที่มาทำให้คนเจ็บป่วยไม่ใช่ผีฟ้าแต่เป็นผีบรรพบุรุษ ผีบ้าน ผีเรือน ผีไร่ ผีนา เป็นต้น สำหรับสาเหตุของการเจ็บป่วยเกิดจากการไปละเมิดต่อผี เมื่อคนได้รับความเจ็บป่วยผู้ป่วยไม่สามารถติดต่อกับผีที่มาทำให้เจ็บป่วยได้ จึงใช้ร่างทรง คือหมอลำเป็นผู้สื่อสารกับผี แต่หมอลำก็ไม่สามารถที่จะติดต่อกับผีที่มาทำให้คนเจ็บป่วยได้โดยตรง หมอลำจึงติดต่อผ่านผีฟ้า ซึ่งเป็นผีที่มีอำนาจสูงสุดชาวบ้านจึงเรียกหมอลำนี้ว่า “หมอลำผีฟ้า” ซึ่งมีวิธีการรักษาคนป่วยด้วยการเชิญผีฟ้าลงมาสิงสถิตในร่างทรงแล้วร่างทรงหรือหมอลำก็จะรำถามผีฟ้าว่าผีตนไหนที่มาทำให้เจ็บป่วย ผีตนนั้นต้องการอะไร และจะอย่างไรจึงจะหายจากการเจ็บป่วย ซึ่งผีฟ้าก็จะเรียกผีตนที่ทำให้คนเจ็บป่วยมาถาม แล้วผีฟ้า

จึงจะมาบอกกับหมอลำผีฟ้าอีกทีหนึ่ง

3. การวิเคราะห์การรำผีฟ้ารักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเชียงยืน จังหวัดมหาสารคาม ในเชิงปรัชญาใน 3 ด้านดังนี้

3.1 อภิปรัชญา เป็นทฤษฎีว่าด้วยสิ่งที่อยู่เหนือประสาทสัมผัส นั่นก็คือสิ่งที่มีอยู่แต่ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า เพราะผีฟ้าและบริวารของผีฟ้าเป็นสิ่งที่อยู่อีกภพๆ หนึ่งหรืออีกโลกๆ หนึ่ง ซึ่งเป็นภพภูมิที่เป็นนามธรรมอันเป็นดินแดนทิพย์หรือดินแดนสรวงสวรรค์ ซึ่งตรงกับความคิดของคนล้านช้างและคนอีสานที่เชื่อเรื่องการมีอยู่ของผีฟ้า พญาแกน ตรงกับความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ เรื่องการมีอยู่ของพระพรหม และตรงกับความเชื่อทางพระพุทธปรัชญา เรื่องการมีอยู่พระอินทร์ ดังนั้น ผีฟ้าหรือพญาแกนเป็นสิ่งที่อยู่จริงในสภาพจิตหรือมีอยู่ในโลกของนามธรรมซึ่งอยู่เหนือประสาทสัมผัสทั้งห้าตามทฤษฎีเหตุผลนิยมและจิตนิยม

3.2 ญาณวิทยา เป็นทฤษฎีแห่งความรู้ พบว่าความรู้และการรู้หรือการเข้าถึงผีฟ้าพญาแกน ซึ่งมีวิธีการดังนี้ 1) การรู้ผีฟ้า พญาแกน โดยใช้วิธีการทางจิตสัมผัสของร่างทรง ซึ่งทำโดยการเชิญผีฟ้าลงมาสิงสถิตอยู่ในร่างทรงแล้วถามผ่านร่างทรงสำหรับการรักษาโรคของชาวโพนทอง ใช้วิธีการสื่อสารกับผีฟ้าและบริวารของผีฟ้าด้วยวิธีการรำผีฟ้า ซึ่งเป็นการรำถามผีฟ้าว่าผีตนไหนที่มาทำให้คนเจ็บป่วย และผีตนนั้นต้องการอะไร และจะอย่างไรจึงจะหายจากการเจ็บป่วย ซึ่งการรับรู้และความรู้ที่ได้มาจากการผ่านร่างทรงเรียกว่ารู้โดยใช้จิตสัมผัส

3.3 จริยศาสตร์เป็นทฤษฎีแห่งความประพฤติ พบว่าวิถีชีวิตของชาวโพนทองมีความผูกพันอยู่ขอผีฟ้า พญาแถน 1) ด้านวัฒนธรรมประเพณี คือในเดือนหกของทุกปีชาวบ้านจะทำบุญบั้งไฟเพื่อจุดบูชาพญาแถน และขอนจากพญาแถน เพราะชาวบ้านเชื่อว่าเป็นผู้ประทานฝนลงมาให้ 2) การเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะมีกรรมพิธีกรรมในการรักษาด้วยการให้ร่างทรงเป็นผู้ติดต่อสื่อสารกับผีฟ้า ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติทางกายทางวาจา และทางใจต่อผีฟ้า กล่าวคือ การปฏิบัติทางกายต่อผีฟ้า พญาแถน คือมีการสร้างศาลพระภูมิ จัดประเพณีบุญบั้งไฟ การสร้างรูปพญาคันคาก แล้วมีการบูชา บวงสรวง ด้วยการอ่อนน้อม ถ่อมตน ไม่พูดจาบลหู ไม่ดูหมิ่น ไม่ใช้คำหยาบ และเชื่อในความมีอยู่ของผีฟ้า พญาแถน สุดท้ายความเชื่อเหล่านี้ได้นำไปสู่การหล่อหลอมวิถีชีวิตจนกลายมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวัน จนกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสานและชาวโพนทอง

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง การรำผีฟ้าในการรักษาโรคของชาวตำบลโพนทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัดมหาสารคาม สามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ว่าการกำเนิดขึ้นของผีฟ้าซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากอาณาจักรล้านช้าง ซึ่งมีต้นกำเนิดเหนือที่เวียงจันทน์ประเทศลาว ณ ปัจจุบันนี้ และเข้ามาสู่ประเทศไทยโดย พ่อพระยาแล ซึ่งเป็นทหารเอกของพระเจ้าไชยเชษฐาธิราชที่ถูกส่งมาปกครองเมืองชัยภูมิ และได้นำผีฟ้าเข้ามาที่จังหวัดชัยภูมิเพื่อให้ผีฟ้าปกป้อง

รักษาทหารและประชาชน เพราะผีฟ้าสามารถปกป้องรักษาและดับทุกข์เข็ญได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของพระอริยานุวัตร เขมจารี (2536) ที่เขียนไว้ในหนังสือ คติความเชื่ออีสาน ได้กล่าวถึงเรื่อง คติความเชื่อทางประเพณีเชื่อผีฟ้า-ผีแถนไว้ว่า คติความเชื่อประเพณีฟ้าแถนเรานับถือสืบทอดมาแต่ยุคไทย เราอยู่ในน่านเจ้าอันเป็นอาณาจักรของจีน ศัพท์ว่า “ฟ้า” หมายถึงผิอยู่บนฟ้า ผีให้ผีให้เทิง ศัพท์ว่า “แถน” หมายถึงเอาพระยาแถนเป็นชื่อนครหลวงของไทย คือ “เมืองแถน” เรียกสั้นๆ ว่า ฟ้าแถน ในพงศาวดารล้านช้างภาค 70 กล่าวถึงขุนลอคา (พระยาแถนฟ้าคีน) ส่งโอรส คือ ขุนบุรมหรือบุษมลงมาครองทางใต้ คือ นาน้อยอ้อยหนู (เมืองแถน) ซึ่งเป็นต้นตระกูลไทยน้อย พระองค์ปกครองเผ่าไทยให้รับความเจริญรุ่งเรืองมีโอรสคนหัวปีชื่อ ขุนลอ ส่งมาครองเมืองขวา เขียงทอง คือนครหลวงพระบาง ส่งโอรสทั้งหมดให้ไปครองหัวเมืองต่างๆ ไพร่ฟ้าประชาชนอพยพลงมาเป็นกำลังสร้างบ้านแปลงเมือง เผ่าไทยน้อยได้นับถือฟ้าแถนจึงพลอยมาเป็นการนับถือผีฟ้า ผีแถน ผีให้ ผีเทิง ผีดำ คติความเชื่อผีฟ้า ผีแถน จึงเป็นประเพณีแขนงหนึ่งของชาวอีสานอันมีในทางประวัติศาสตร์ต่างแต่ว่าพวกคนทรงนับถือและนำมาทำพิธีกรรมในกลุ่มคนตน เรียกว่า “นางเทียม” ฉะนั้น จึงมักเรียกว่า “ผีฟ้า” นางเทียมนั้นคือคนทรงนั่นเอง นางเทียมจะเชิญวิญญาณให้มาชุน (ประทับทรง) พวกผู้ป่วยจะขอร้องให้ช่วยขจัดปัดเป่าความเดือดร้อนรวมทั้งทำนายเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ พวกผีฟ้านางเทียมก็คือการทรงเจ้าเข้าผีของภาคกลางนั่นเอง ครั้นเมื่อถึงพิธีเลี้ยงผีฟ้าประจำปี พวกนางเทียม

ต่างๆ จะมารวมกันที่บ้านที่พวกนางเทียมถือว่าเป็น
ครู กระทำพิธีเช่นสรวงด้วยอาหารเหล้ายาพวกนาง
เทียมจะอยู่ในอาการวิงวอนและร่ำรำตามทำนอง
แคนและกลองชาวบ้านที่เป็นสาธุศิษย์ก็จะไปร่วม
พิธีด้วย

ผีฟ้า นั้น หมายถึง ผีที่เป็นเทพหรือเป็น
ผู้ยิ่งใหญ่ในเมืองสวรรค์ตามความเชื่อของคน
ล้านช้างและสิบสองมัยอันคนอีสาน ณ ปัจจุบันนี้
ซึ่งคนอีสานยังมีการนับถือและปฏิบัติต่อพญาแถน
หรือผีฟ้าจนกลายมาเป็นวัฒนธรรมประเพณีของ
ชาวอีสาน และชาวตำบลโพธิ์ทอง ซึ่งสอดคล้อง
งานวิจัยของยุทธพันธ์ เตชะแก้ว (2540) ได้ศึกษา
เรื่อง พิธีกรรมและระบบความเชื่อการรำผีฟ้าใน
ภาคอีสาน พบว่า ความเชื่อเรื่องนี้เป็นอำนาจและ
กฎเกณฑ์ที่สังคมและชุมชนนำมาจัดความสมดุล
ของความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน ในระดับ
ครอบครัว เครือญาติและชุมชน รวมทั้งจัดความ
สัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อม
กล่าวได้ว่าพิธีกรรมรำผีฟ้าเป็นวิถีการทางชีวิต
อาศัยภาวะวิกฤติในช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อ ซึ่งเป็นการ
เจ็บป่วยของบุคคลทั้งทางตรงและทางอ้อม
สรรสร้างพิธีกรรมเป็นเครื่องมือ มีหมอลำผีฟ้า
เป็นกลไก นำอำนาจความเชื่อเรื่องผีมาควบคุม
พฤติกรรม ทางสังคม การสืบทอดอุดมการณ์คุณค่า
ซึ่งเป็นการกล่อมเกลาสังคมทางความเชื่อและ
พิธีกรรม เป็นกระบวนการเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต
เกิดกระบวนการสั่งสม ชาวบ้านได้นำมาสร้างกฎ
เกณฑ์ บรรทัดฐานให้เป็นแม่บททางสังคม เป็นแนว
การดำเนินชีวิตที่ทุกคนในชุมชนต้องเรียนรู้

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สภาวัฒนธรรมท้องถิ่นควรนำผล
การวิจัย คือการรำผีฟ้ารักษาโรคไปกำหนดเป็น
นโยบายท้องถิ่นในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นไว้
ให้อนุชนรุ่นหลังได้ทำการศึกษาค้นคว้า ประวัติ
ความเป็นมาของบรรพบุรุษของตนเอง

1.2 สภาวัฒนธรรมท้องถิ่นควรนำ
เอาผลการวิจัย ไปส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ใน
ชุมชน เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้เกิดความภูมิใจ
ในบรรพบุรุษของตนเอง

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การรำผีฟ้ารักษาโรคกับการ
สร้างความสามัคคีในชุมชน

2.2 การรำผีฟ้ารักษาโรคกับการ
อนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น

2.3 การรำผีฟ้ารักษาโรคที่มีอิทธิพล
ต่อวิถีชีวิตของชุมชน

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

การวิจัยเรื่องการรำผีฟ้ารักษาโรคของ
ชาวตำบลโพธิ์ทอง อำเภอเขียงยืน จังหวัด
มหาสารคาม ทำให้ได้องค์ความรู้จากการวิจัย
ในเชิงปรัชญา 3 มิติดังนี้ 1) อภิปรัชญา คือ การมี
อยู่ของผีฟ้าซึ่งมีอยู่ในสภาพจิต เป็นสิ่งที่อยู่เหนือ
ประสาทสัมผัสตามทฤษฎีเหตุผลนิยมและจิตนิยม
2) ญาณวิทยา คือ การรู้ผีฟ้าหรือการเข้าถึงผีฟ้า
ด้วยเหตุผลและด้วยจิตสัมผัสตามทฤษฎีเหตุผล
นิยมและจิตนิยม 3) จริยศาสตร์ คือ ความเชื่อการ

มีอยู่ของผีฟ้า จึงนำไปสู่การประพาศปฏิบัติ เช่น การสร้างศาลพระภูมิ การทำบุญบังไฟ การบูชา การบวงสรวง ฯลฯ สุดท้ายนำไปสู่การปฏิบัติ

จนกลายเป็นวัฒนธรรมและประเพณีของชาวอีสาน และชาวไทพอง สามารถเขียนเป็นแผนภาพ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- บุญยงค์ เกศเทศ. (2540). *บูชาพญาแถน*. กรุงเทพฯ: ชุมนุมโรงพิมพ์.
- พระยาอนุนานราชชน. (2515). *ชาติ ศาสนา วัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: บรรณาการ.
- พระอริยานุวัตร เขมาจารี. (2536). *คติความเชื่อของชาวอีสาน*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ยุทธภักดิ์ เตชะแก้ว. (2540). *พิธีกรรมและระบบความเชื่อการล้าผีฟ้าในภาคอีสาน*. (วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2542). *ตำนานผีไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานราชบัณฑิตยสภา.